

БІБЛІОГРАФІЯ

«Здолавши півшляху життя земного...». «Божественна Комедія» Данте та її українське відлуння / Перекладач та упорядник Максим Стріха. – К.: Факт. – 136 с.

Упорядкована Максимом СТРИХОЮ книжка «Здолавши півшляху життя земного...» містить переклади одинадцяти пісень ДАНТОВОЇ «Божественної Комедії», поданої з ґрунтовними коментарями, а також статті «Данте Аліг'єрі та його «Божественна комедія» і «Данте й Україна». Насамкінець уміщено вірші на мотиви Данте шістнадцятьох українських поетів від Шевченка до Ірванця.

У статті «Данте Аліг'єрі та його «Божественна Комедія» великий твір представлено у строкатому й непростому історичному контексті. Відтак читач, який лише знайомиться зі світом Данте, а значною мірою саме на нього й розраховано книжку, ще до знайомства з Великим розуміє, що «чим більше речі міняються, тим більше вони залишаються такими самими».

За словами Василя Барки, в хаотичній політичній ситуації Італії часів Данте «тільки безхарактерні особи... – одні вони могли стояти зовсім осторонь». «Але до таких «мізерних душ» Данте аж ніяк не належав», – додає Максим Стріха.

Окрім історичного екскурсу, перекладач ділиться думками про етапність і секрети Дантової «Комедії», посилаючись при цьому на Василя Барку: «Поетична персональність заявляла права, виносила категоричні присуди, проголошувала нові норми, об'єктивний виклад забарвлювала тонами свого почуття, і шлях, яким йшла, вважала за єдино правдивий: як шлях спасіння для всіх».

Відкоментовано й композиційно-філософський зміст «Комедії». Читачу думки Максима Стріхи про «магію священних цифр три і дев'ять» у творі, й беручи до уваги якість абсолютної симетрії «Божественної Комедії», її майже математичну зорганізованість, її сто кантиків – «квадратон», перфектної цифри Піфагора й астрологів, неможливо залишити поза увагою, що автор статті – фізико-математик. І в цьому – майже містичне сподівання, що саме він, Максим Стріха, своїм перекладом зможе запропонувати особливий ключ до нового сприйняття Дантового тексту українським читачем. Щоправда, якось не випадає забути й Стріху – громадського, політичного діяча, Стріху-поета, адже Данте і його текст – це теж політика й пристрасть.

У статті «Данте й Україна» подано огляд історії сприйняття Дантового твору в українській культурі: найперша згадка залишена Пилипом Орликом, який записав до свого щоденника: «У моєму страшному житті, коли в мене залишилася надія тільки на Господа Бога, у великих рядках мудрого Данте я знаходив відвагу і утіху...». Особливу увагу присвячено темі «Данте і Шевченко», яка «ще довго привертатиме увагу українських і закордонних

дослідників». Під цим кутом зору обговорюються як давно помічені паралелі між цими авторами (тема вигнання), так і новіші – думка Оксани Забужко про Шевченка і Данте, як про творців «авторського міфу нації».

Максим Стріха показує, як Шевченко «умонтовує» у власні вірші впізнавані Дантові рядки: «Немає гірше як в неволі про волю згадувать» (Шевченко) – «...гіршого немає, як згадувать щасливу давню днину у злигоднях» (Данте). Ніби анатомуючи текст, Максим Стріха показує, як можна знаходити «у великого італійця відповіді на «прокляті запитання» власної доби».

Згадує автор і всіх перекладачів, які зверталися до твору Данте. Список цей включає такі славетні постаті, як Іван Франко, Володимир Самійленко, Леся Українка, Петро Карманський, Максим Рильський, Євген Дроб'язко та інші. Поміж них можна знайти й прізвище Михайла Драй-Хмари, який працював над перекладом, вилученим під час арешту і відтоді назавжди втраченим. Як трагічно зауважує М.Стріха, – «втрата ця є для української дантеани невідшкодуваною».

Основою статті про український контекст «Комедії» стали автори, твори яких містять перегуки з Данте та його «Комедією». Тут згадано імена Івана Франка та Лесі Українки (її вірш «Забута тінь» присвячено Дантовій дружині), із властивим для неї феміністичним підходом до осмислення взаємин поета з жінкою. Уже в ХХ столітті, на мою думку, це знайшло непряме відлуння у вірші Ліни Костенко «Чи їй справді необхідно, щоб жінка була мужня?», в якому бачимо альтернативну інтерпретацію жінки-музи, стільки століть інтерпретованої з чоловічої точки зору.

Коментуючи вірші Миколи Зерова, Павла Тичини, Максима Рильського, етапний твір Юрія Клена «Попіл імперій» та зовсім недавній твір Василя Стуса, автор погоджується із Костянтином Москальцем в тому, що «однією з найприкметніших рис поезії Василя Стуса є, власне, оце туге переплетіння трансцендентного з історичним, явище, нечуване в європейській літературі, мабуть, від часів Данте».

Останню частину розділу присвячено опису наукової рецепції Данте.

Автор-упорядник аргументовано доводить, що, по-перше, творчість Данте істотно вплинула на розвиток української культури, і, по-друге, що українська дантеана завдяки специфіці українських культурних та історичних умов давала їй дає світовій дантеані оригінальне українське бачення, виявляючи себе органічною складовою культурної Європи не лише в якості об'єкта, але й дієвого суб'єкта. Особливо актуальна ця книжка в теперішньому «мультивекторному часі».

У розділі «Від перекладача» йдеться не лише про різні підходи до роботи над перекладом Данте, з їхніми перевагами та недоліками, а й, що особливо цінно, вміщено думки самого Максима Стріхи про сучасні принципи та вимоги, на які треба зважати при перекладі «Комедії». Сюди можна зарахувати питання про потребу відтворення Дантових одинадцятискладових рядків та майже всуціль жіночих рим поета.

У примітках теоретична дискусія триває. Максим Стріха пояснює, виходячи з яких принципів було перекладено той чи інший рядок. Ось що думає інтерпретатор-перекладач про незрозумілі слова Плутоса в першому рядку сьомої пісні: «Незрозумілі слова Плутоса вже протягом шести століть марно намагаються витлумачити коментатори. Можливо, що смислова затемненість цих слів має на меті просто налякати мандрівців».

Книжка «Здолавши півшляху життя земного...» є цінним та етапним вкладом в українську дантеану. Хочеться сподіватися, що Максим Стріха продовжить роботу, і тоді матимемо повний переклад Дантової «Комедії», здійснений людиною, яка не лише відчуває світ Данте, але й на високохудожньому рівні інтерпретує твір великого італійця для українського читача.

Роман ВЕРЕТЕЛЬНИК

Пітер Берк. Популярна культура в ранньомодерній Європі. – К.: Український центр культурних досліджень. – 376 с.

Якщо судити з назви, книга поважного британського дослідника, професора Кембриджського університету Пітера Берка не розрахована на широку читацьку аудиторію. У наш час, сповнений гострих суперечностей і нерозв'язних проблем, притаманних добі Постмодерну, опис культурних практик, світоглядних уявлень і цінностей, які від XVI ст. панували в культурі Європи, і репрезентують не виплекану в школах, університетах і храмах «велику традицію», а її «низький» підвид, існування якого забезпечувалося практикою повсякденного життя «безмовної більшості», – повинна зацікавити хіба що фахівців-фольклористів, що традиційно спеціалізуються на вивченні «народної» культури.

Однак пафос британського дослідника вкрай співзвучний чи не найголовнішому спрямуванню творчих роздумів сучасних представників гуманістики в найширшому розумінні цього слова. Із цього погляду вихідну методологічну позицію автора книги можна сформулювати як ствердження принципу єдності різноманіття, що визначає спрямованість сучасного поступу культури. Монологізм, однолінійність, жорсткість бінарних опозицій, такі звичні для світосприйняття культури доби Модерну, відходять у минуле. Натомість стверджується погляд на культуру як взаємодію різнорідних практик, уявлень, світобачень, які у своїй сукупності утворюють неповторну поліфонію.

На сторінках книги це багатоголосся складають субкультури селян і ремісників, гірників і пастухів, воїнів та моряків, жебраків та злодіїв. Яскраво представлений світ професійних «розважальників» – менестрелів, бардів, кобзарів, лицедіїв, скоморохів. Але це різноманіття творців та їх витворів, що репрезентували культуру «низів», не лише протиставляється «вченій культурі» еліти, а й зіставляється з нею. Справді, представники еліти теж були учасниками традиційних народних свят, фестивалів,